

K Z O M B U N D I A K Ń A T
Z B A D A Ń

Warszawa, lipiec 2010

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/98/2010

PAMIĘĆ I NIEPAMIĘĆ

O „SOLIDARNOŚCI”

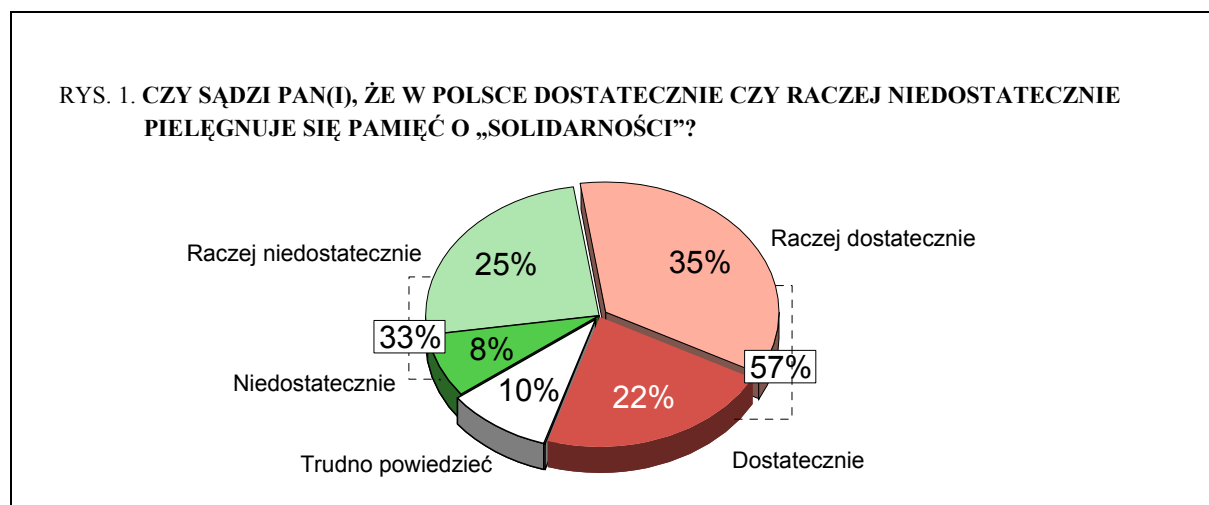

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
4 lutego 2010 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Jednym z zagadnień poruszonych w projekcie badawczym¹, zrealizowanym przez CBOS wspólnie z Europejskim Centrum Solidarności, była pamięć o pierwszej „Solidarności”, z lat 1980 – 1981. Konsultantem naukowym badania był prof. Ireneusz Krzemiński.

Większość respondentów (57%) jest zdania, że Polacy pamiętają o tym, czym była „Solidarność” w tym okresie, i pamięć o tym ruchu społecznym jest według nich kultywowana w sposób zadowalający. Co trzeci badany (33%) ocenia, że działalność pierwszej „Solidarności” przypomniana jest zbyt rzadko i w sposób niedostateczny.

O tym, że ruchowi „Solidarności” i jego historii poświęca się odpowiednio dużo uwagi, w większości (64% wskazań) przekonane są osoby młode, choć nie najmłodsze – od 25 do 44 roku życia. Ze względu na wiek jest to pokolenie dzieci osób, które mogły działać w „Solidarności” do 1989 roku, czyli respondenci niemający bezpośrednich doświadczeń

¹ Badanie „«Solidarność» – doświadczenie i pamięć” zrealizowano w dniach 12 marca – 12 kwietnia 2010 roku na 1803-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

związanych z pierwszą „Solidarnością”, ale zapewne znający te czasy z przekazów świadków, czyli ze wspomnień rodziców lub dziadków, i być może z tej racji czują się dobrze poinformowani na ten temat. Bardziej krytyczną ocenę pamięci społecznej i większe poczucie niedostatku wiedzy o „Solidarności” niż pokolenia o dekadę i dwie starsze mają natomiast najmłodszy respondenci, w wieku od 18 do 24 roku życia.

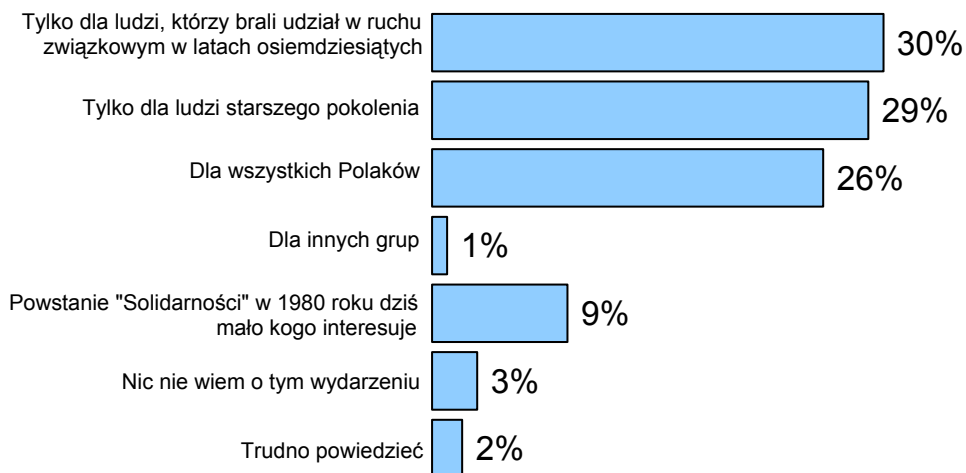
Badani powyżej 45 roku życia, którzy sami jako ludzie świadomi przeżyli ten okres polskiej historii i dobrze pamiętają pierwszą „Solidarność”, relatywnie najczęściej deklarują, że pamięć o tym ruchu nie jest kultywowana w sposób ich satysfakcjonujący. Jednak nawet wśród nich przeważają osoby, które uznają za wystarczające przedsięwzięcia przypominające współczesnym o tym, czym była „Solidarność”.

Tabela 1

Wiek respondentów	Czy sądzi Pan(i), że w Polsce dostatecznie czy raczej niedostatecznie pielęgnuje się pamięć o „Solidarności”?		
	Dostatecznie	Niedostatecznie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
18 – 24 lata	56	34	10
25 – 34	64	29	7
35 – 44	64	28	9
45 – 54	55	36	9
55 – 64	54	37	9
65 i więcej	47	37	17

Na zróżnicowania ze względu na wiek w zainteresowaniu „Solidarnością” i poglądy o znaczeniu tego ruchu w polskiej historii wskazują również odpowiedzi badanych na kolejne pytanie. Rocznicą powstania „Solidarności” jest obecnie – według oceny respondentów – ważna przede wszystkim dla osób zaangażowanych w działalność związkową w tamtym czasie (30%), a także dla starszego pokolenia, które pamięta tamten okres (29%). Jedna czwarta ankietowanych (26%) jest zdania, że pamięć o rocznicy powstania pierwszej „Solidarności” jest ważna dla wszystkich Polaków. Co jedenasty respondent (9%) uważa natomiast, że powstanie „Solidarności” w 1980 roku mało kogo dziś interesuje.

RYS. 2. JAK PAN (I) SĄDZI, DLA KOGO DZISIAJ WAŻNA JEST ROCZNICA POWSTANIA „SOLIDARNOŚCI” W 1980 ROKU?

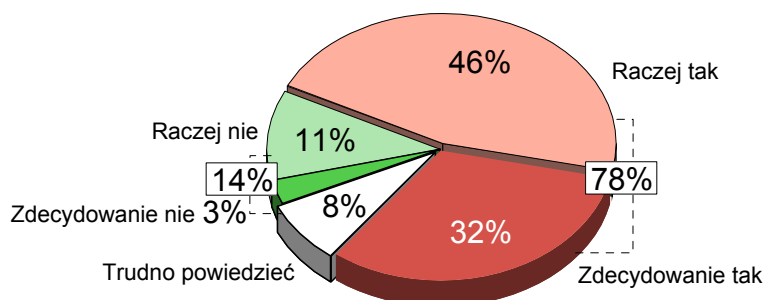

Wiek najbardziej wpływa na zróżnicowanie opinii o tym, że rocznica „Solidarności” jest istotna tylko dla ludzi starszego pokolenia. Wyraźniej częściej przekonanie to podzielają młodzi Polacy (w grupie od 18 do 24 lat – 39%, w grupie od 25 do 34 lat – 34%), natomiast najrzadziej wybierają je respondenci najstarsi (mający 65 lat i więcej – 20%). Jednocześnie badani najmłodsi (od 18 do 24 roku życia) częściej niż pozostali są zdania, że rocznica powstania „Solidarności” jest ważna dla wszystkich Polaków (32%), a rzadziej niż inni podzielają pogląd, że powstanie tego ruchu w 1980 roku mało kogo interesuje (5%).

CZY MOŻEMY BYĆ DUMNI I CZY JEST SIĘ CZYM CHWALIĆ

Zdecydowana większość ankietowanych (78%) uważa, że „Solidarność” jest powodem do dumy i Polacy powinni się nią chwalić w świecie. Tylko co siódmy respondent (14%) jest zdania, że ruch ten – z różnych przyczyn – nie ma już nośności i przypominanie go światu nie wydaje się obecnie najodpowiedniejszym sposobem promowania Polski na arenie międzynarodowej.

RYS. 3. CZY SĄDZI PAN(I), ŻE POLACY POWINNI CHWALIĆ SIĘ „SOLIDARNOŚCIĄ” NA ŚWIECIE CZY NIE?

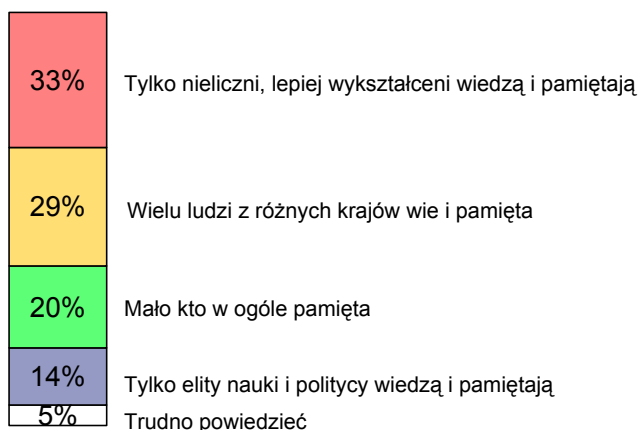
Mimo iż – niezależnie od deklarowanych poglądów politycznych – zdecydowana większość badanych uważa, że „Solidarność” jest powodem do dumy, wśród ankietowanych o lewicowych poglądach politycznych znajdujemy relatywnie więcej opinii głoszących, że obecnie ruch ten to już tylko pieśń przeszłości i nie warto czynić go wizytówką naszego kraju w świecie.

Tabela 2

Deklarowane poglądy polityczne	Czy sądzi Pan(i), że Polacy powinni chwalić się „Solidarnością” na świecie czy nie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Lewicowe	75	20	5
Centrowe	79	14	6
Prawicowe	88	8	4
Trudno powiedzieć	67	16	18

Polacy raczej nie mają złudzeń, że na świecie wiedza i pamięć o polskiej „Solidarności” i jej zasługach w obaleniu komunizmu jest adekwatna do historycznego znaczenia tego ruchu. Najwięcej osób (33%) jest zdania, że w Europie czy w USA tylko nieliczni i najlepiej wykształceni ludzie cokolwiek wiedzą o „Solidarności” lub w ogóle pamiętają o tym ruchu społecznym. Co piąty respondent (20%) uważa, że na świecie w ogóle mało kto pamięta, czym była „Solidarność” i jakie są jej zasługi dla pokojowych zmian politycznych w naszej części Europy; kolejne 14% badanych twierdzi, że być może tylko przedstawiciele elit politycznych i naukowych mają jakąkolwiek wiedzę o tym ruchu. Opinię, że wielu ludzi z różnych krajów wie i pamięta o polskiej „Solidarności”, podziela ponad jedna czwarta ankietowanych (29%).

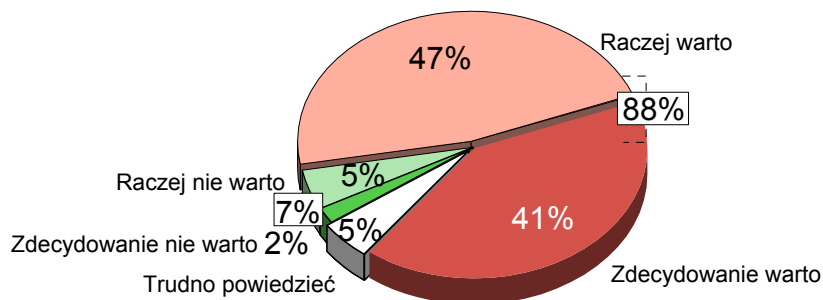
RYS. 4. JAK PAN(I) SĄDZI, CZY LUDZIE W EUROPIE, USA I GDZIE INDZIEJ NA ŚWIECIE ZNAJĄ I PAMIĘTAJĄ O POLSKIEJ „SOLIDARNOŚCI” CZY TEŻ RACZEJ NIE?

JAK PAMIĘTAĆ?

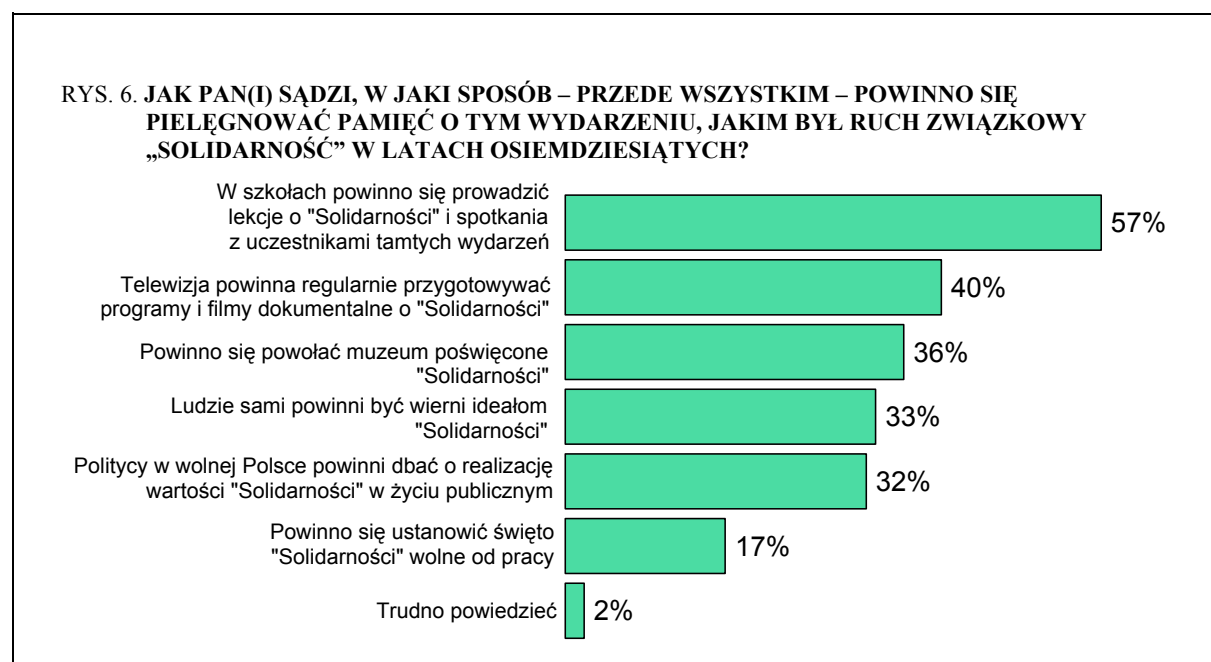
Zdecydowana większość Polaków nie tylko jest zdania, że trzeba przypominać zasługi „Solidarności” i chwalić się nimi na arenie międzynarodowej, ale uważa także, iż przede wszystkim należy pielęgnować pamięć o tym ruchu na rodzimym podwórku (88%). Tylko nieliczni (7%) pozostawiliby to zadanie historykom.

RYS. 5. CZY W OGÓLE WARTO PIELEGNOWAĆ PAMIĘĆ O RUCHU „SOLIDARNOŚĆ” Z LAT OSIEMDZIESIĄTYCH, CZY TEŻ NIE WARTO?

Najlepszym sposobem pielęgnowania pamięci o „Solidarności” powinno być – zdaniem większości ankietowanych (57%) – wprowadzenie w szkołach lekcji na ten temat i przedstawianie młodemu pokoleniu jej roli w najnowszej historii Polski. Dobrze by było,

gdyby w tych lekcjach uczestniczyli działacze lub choćby uczestnicy ówczesnych wydarzeń. Dwie piąte badanych (40%) jest zdania, że programy o historii „Solidarności” powinny powstawać w telewizji publicznej i tam regularnie się pojawiać. Niewiele mniej osób (36%) optuje za utworzeniem Muzeum Solidarności i – jak wskazują wyniki innych badań – najlepszym wzorem dla takiego obiektu byłoby Muzeum Powstania Warszawskiego. Co trzeci ankietowany (33%) sądzi, że byłoby najlepiej, gdyby pamięć o „Solidarności” każdy nosił w sobie, czyli gdyby Polacy na co dzień pamiętali o ideałach tego ruchu i byli im wierni. Zbliżona liczebnie grupa (32%) uważa, że najlepszym pomnikiem „Solidarności” byłaby trwała obecność jej idei i przesłania w życiu publicznym, to znaczy gdyby o realizację jej wartości dbali politycy i działacze społeczni. Najrzadziej wybieranym pomysłem uczczenia tego ruchu (przez 17% badanych) byłoby ustanowienie święta „Solidarności” wolnego od pracy.

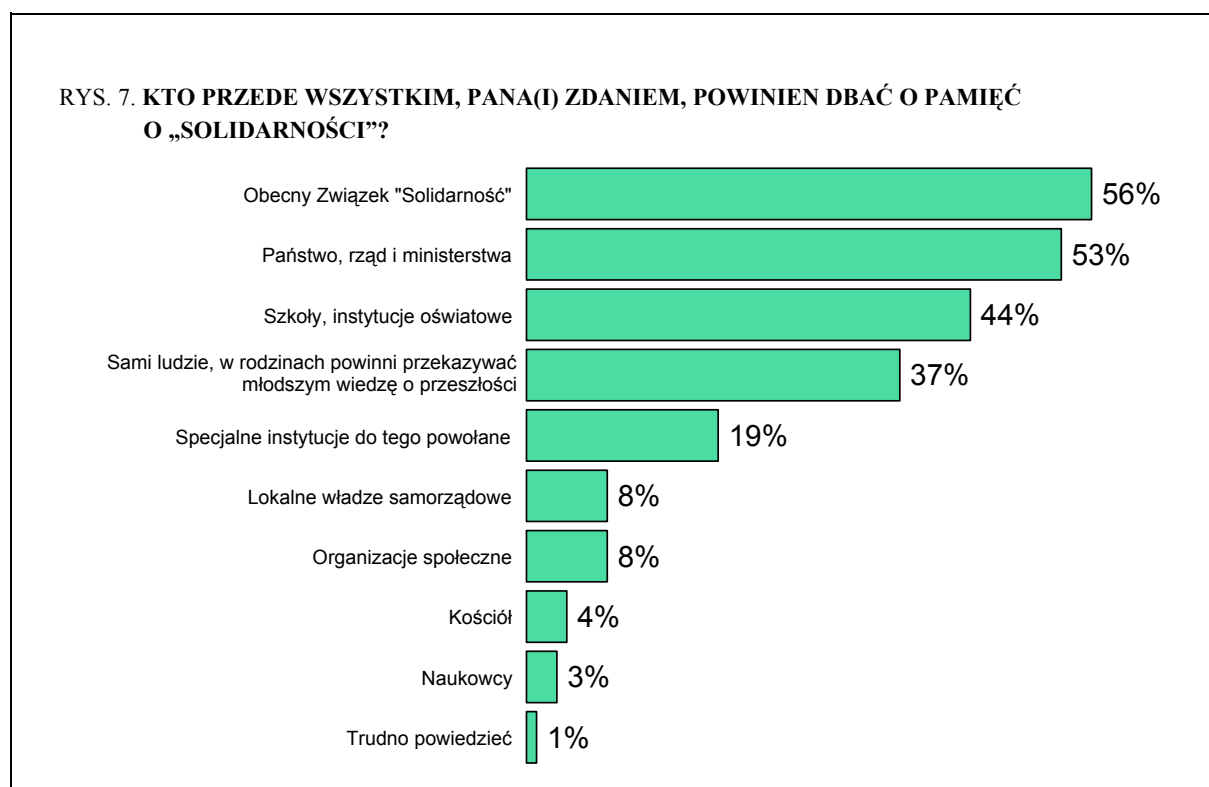

Respondenci mogli wskazać nie więcej niż trzy sposoby

Instytucjami najbardziej predestynowanymi do kultywowania pamięci o „Solidarności” i przekazywania jej przesłania młodemu pokoleniu Polaków są, zdaniem badanych, z jednej strony – obecny Związek Zawodowy „Solidarność” (56%), a z drugiej – naczelne władze państwa: rząd oraz odpowiednie ministerstwa (53%). Ponad dwie piąte ankietowanych (44%) wskazuje w tym kontekście konkretny resort, który powinien się tym zajmować, a mianowicie władze oświatowe i podlegające im szkoły. Tylko nieco mniej osób (37%) uważa, że pamięć o „Solidarności” oraz jej ideały powinien nosić w sobie każdy

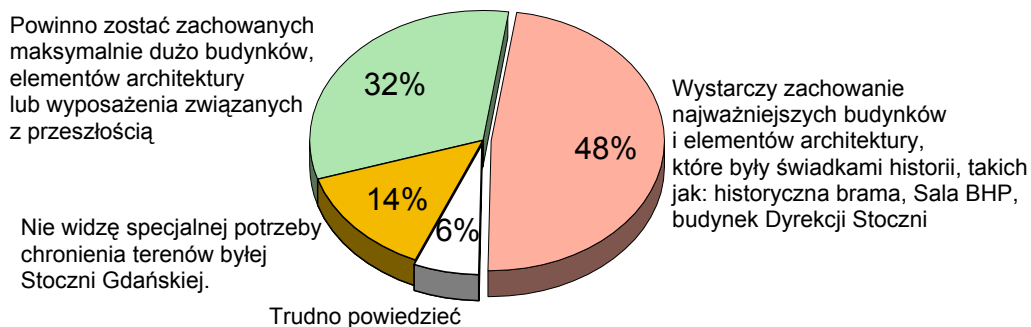
uczestnik tamtych wydarzeń i dzielić się nimi z możliwie największą liczbą ludzi, którzy nie znają tego ruchu z własnego doświadczenia. Niespełna co piąty respondent (19%) wolałby, by zajmowały się tym specjalne instytucje powołane w tym celu. Wyraźnie rzadziej mówiono w tym kontekście o władzach samorządowych i organizacjach społecznych (po 8%), czy Kościele (4%).

Respondenci mogli wskazać nie więcej niż trzy podmioty

Zapytaliśmy Polaków także o przyszłość historycznych budynków, w których narodziła się „Solidarność”, oraz bezpośrednio związanych z jej historią terenów Stoczni Gdańskiej. Prawie połowa ankietowanych (48%) jest zdania, że niezależnie od tego, jak potoczą się losy stoczni, powinno się dążyć do zachowania tylko najważniejszych budynków i elementów architektury, które były świadkami historii, takich jak: historyczna brama, Sala BHP czy budynek Dyrekcji Stoczni. Niespełna co trzeci badany (32%) wolałby, żeby na terenie stoczni pozostawiono nie tylko te, ale maksymalnie dużo budynków, elementów architektury oraz wyposażenia związanego z historią „Solidarności”. Co siódmy respondent (14%) nie dostrzega konieczności specjalnego traktowania terenów stoczni i historycznych budynków związanych z „Solidarnością”.

RYS. 8. JAKA, PANA(I) ZDANIEM, POWINNA BYĆ PRZYSZŁOŚĆ HISTORYCZNYCH TERENÓW STOCZNI GDAŃSKIEJ?

Mieszkańcy Trójmiasta przepytani na ten sam temat w sumie udzielają odpowiedzi podobnych do uzyskanych wśród ogółu Polaków. Wydaje się, że tym, co różni opinie mieszkańców Gdańska, Gdyni i Sopotu od opinii wszystkich ankietowanych, jest nieco większy pragmatyzm w podejściu do terenów stoczni. Mniejszy odsetek osób niż wśród ogółu badanych chciałby zachowania w charakterze pamiątki możliwie największej liczby budynków i elementów architektury związanych z przeszłością. Natomiast większy jest za tym, by tereny stoczni traktować bez żadnego sentymentu lub – za czym optuje ponad połowa mieszkańców Trójmiasta – by pozostawić tylko najbardziej charakterystyczne obiekty, które były świadkami historii, takie jak brama, Sala BHP czy budynek Dyrekcji Stoczni.

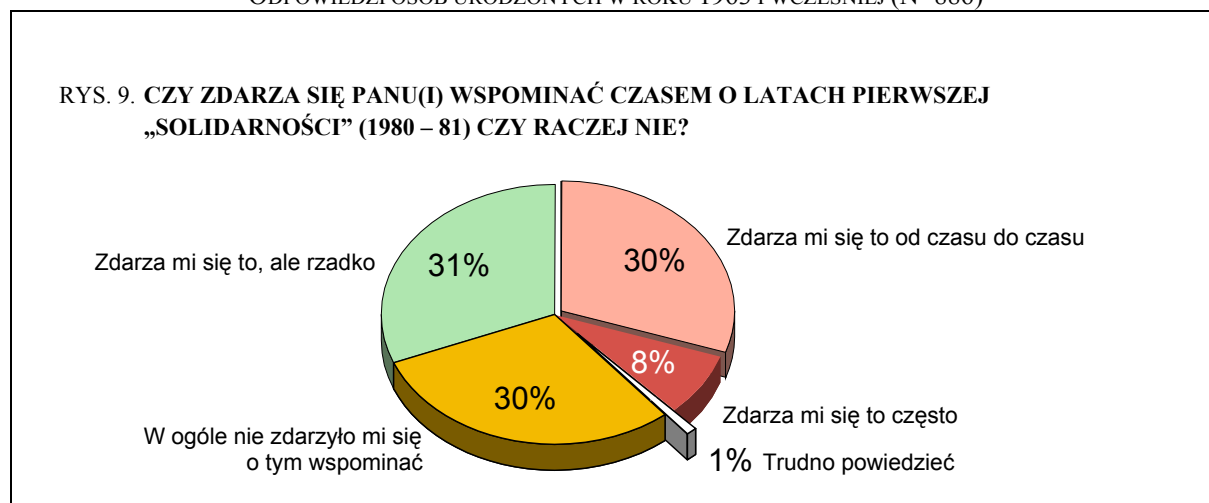
Tabela 3

Jaka, Pana(i) zdaniem, powinna być przyszłość historycznych terenów Stoczni Gdańskiej?	Odpowiedzi	
	mieszkańców Trójmiasta (N=300)	ogółu badanych
	w procentach	
Wystarczy zachowanie najważniejszych budynków i elementów architektury, które były świadkami historii, takich jak: historyczna brama, Sala BHP, budynek Dyrekcji Stoczni	57	48
Powinno zostać zachowanych maksymalnie dużo budynków, elementów architektury lub wyposażenia związanych z przeszłością	24	32
Nie widzę specjalnej potrzeby chronienia terenów byłej Stoczni Gdańskiej	18	14
Trudno powiedzieć	1	6

PAMIĘĆ O „SOLIDARNOŚCI” W PRZEKAZIE UCZESTNIKÓW I ŚWIADKÓW FUNKCJONOWANIA TEGO RUCHU

Osoby, które przeżyły i pamiętają okres pierwszej „Solidarności”, nieco częściej niż pozostali respondenci mają poczucie, że ruch ten i związane z nim doświadczenia i idee zostały niesłusznie zapomniane. Jednak – według własnych deklaracji – ankietowani ci w większości sami niezbyt często powracają myślą do tamtych czasów. Aż 61% badanych urodzonych przed 1963 rokiem rzadko wspomina tamten okres historii Polski lub wcale tego nie robi i nie analizuje doświadczeń z nim związanych (w tym prawie co trzeciemu w ogóle nie zdarzyło się o tym wspominać). Tylko w przypadku 8% tej grupy Polaków doświadczenia pierwszej „Solidarności” często są przedmiotem refleksji, kolejne 30% przywołuje w pamięci tamten okres od czasu do czasu.

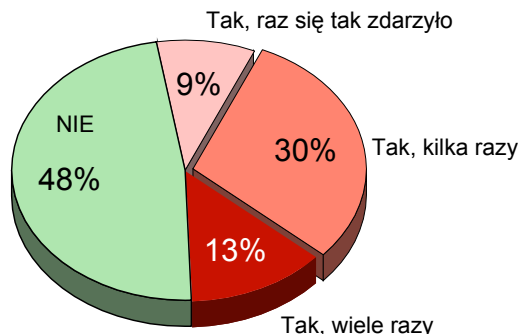
ODPOWIEDZI OSÓB URODZONYCH W ROKU 1963 I WCZEŚNIEJ (N=886)

Blisko połowa grupy osób urodzonych przed 1963 rokiem (48%) w ostatnich latach nigdy nie przekazywała młodszemu pokoleniu swoich doświadczeń związanych z pierwszą „Solidarnością”, nie opowiadała o tamtych czasach, własnych przeżyciach i przemyśleniach dotyczących tego okresu. Zwierzenia tego rodzaju, kierowane do dzieci, wnuków czy innych młodych ludzi z rodziny, co najmniej kilka razy zdarzały się w ostatnich latach ponad dwóm piątym tej grupy ankietowanych, przy czym niespełna jedna trzecia (30%) kilka razy opowiadała o swoich doświadczeniach, a 13% wielokrotnie wspominało swoje przeżycia związane z tym okresem.

ODPOWIEDZI OSÓB URODZONYCH W ROKU 1963 I WCZEŚNIEJ (N=886)

RYS. 10. CZY W CIĄGU OSTATNICH KILKU LAT ZDARZYŁO SIĘ, ŻE OPOWIADAŁ(A) PAN(I) O CZASACH PIERWSZEJ „SOLIDARNOŚCI” SWOIM DZIECIOM, WNUKOM, INNYM MŁODYM OSOBOM W RODZINIE?

Doświadczenia pierwszej „Solidarności” nieczęsto są także przedmiotem dyskusji i debat w rozmaitych gremiach i przy różnych okazjach. Jeśli już, to nieco częściej mówi się na ten temat w gronie rodzinnym lub przyjaciół i znajomych niż w gronie kolegów ze związku zawodowego. Jednak generalnie dwie trzecie ankietowanych urodzonych przed 1963 rokiem w ciągu ostatniego roku w ogóle nie rozmawiało o pierwszej „Solidarności” z rodziną (66%) lub znajomymi (64%), a prawie trzy czwarte (73%) w ogóle nie poruszało tego tematu z kolegami z dawnego związku.

ODPOWIEDZI OSÓB URODZONYCH W ROKU 1963 I WCZEŚNIEJ (N=886)

Tabela 4

Czy w ciągu ostatniego roku zdarzyło się Panu(i):	Tak	Nie	Nie pamiętam
	w procentach		
– rozmawiać o latach pierwszej „Solidarności” (1980 – 81) w gronie rodzinnym	33	66	1
– rozmawiać o latach pierwszej „Solidarności” (1980 – 81) w gronie przyjaciół, znajomych	35	64	1
– rozmawiać o latach pierwszej „Solidarności” (1980 – 81) w gronie kolegów z dawnego związku (N=255)	25	73	2
– spierać o wydarzenia w 1980 – 81 roku i pierwszą „Solidarność”	22	77	1

Co interesujące, jest to temat niewzbudzający szczególnych kontrowersji czy odmiennych ocen – tylko co piąty badany z tej grupy w ciągu ostatniego roku spierał się z kimś w dyskusji o wydarzenia z lat 1980 – 1981 roku i pierwszą „Solidarność”.

PRZYCZYNY ROZCZAROWANIA I ZATARCIA PAMIĘCI O „SOLIDARNOŚCI” W ŚWIADOMOŚCI ZBIOROWEJ

Po okresie stanu wojennego, a następnie przemianach roku 1989 i późniejszych konfliktach w obozie solidarnościowym, włącznie z tzw. wojną na górze, doświadczenia pierwszej „Solidarności” z lat 1980 – 1981 w coraz większym stopniu odchodziły w przeszłość. Wśród wielomilionowej rzeszy członków tego związku przeżycia związane z jego powstaniem zaczęły pokrywać „kurz historii”, nakładają się na nie kolejne doświadczenia. Wspomnienia coraz bardziej się oddalały od rzeczywistości i stawały się niemal czymś nierealnym. Z drugiej strony, zmiany systemowe i działania realnie istniejącego związku w coraz większym stopniu postponowały samą nazwę, nadawały jej nowe znaczenia i skojarzenia. „Solidarność” przestawała być tym, czym była wcześniej, czyli masowym ruchem społecznym, przeciwstawiającym się opresyjnej władzy, a coraz bardziej stawała się wyłącznie związkiem zawodowym, już tylko jednym z wielu uczestników gry politycznej w systemie demokratycznym.

Co drugi ankietowany (50%) jest zdania, że jeśli „Solidarność” wśród części Polaków nie zasłużyła na dobrą pamięć, to przede wszystkim dlatego, że w wolnej Polsce niepotrzebnie zaangażowała się w politykę, zapominając o swoim głównym przesłaniu zawartym w nazwie. Jej pamięci nie przysłużyły się także – według respondentów – kolejne konflikty wśród działaczy wywodzących się z „Solidarności”, poczynając od „wojny na górze” (41%). Zdaniem niewiele mniejszej grupy badanych (36%), po 1989 roku „Solidarność” rozczarowała Polaków, bo przestała się liczyć z głosem opinii publicznej, ludzie zaś wierzyli, że solidarnościowi politycy będą ich słuchali i bardziej niż inni uwzględniali ich opinie (24%). Poczucie zawodu wobec „Solidarności” wynika także ze zmian systemowych i przeobrażeń gospodarczych, a co za tym idzie – ze zwiększenia znaczenia postaw społecznych, związanych z wolnym rynkiem i kapitalizmem, takich jak konkurencja, nastawienie na własny sukces, egoizm (21%), a zanikiem innych, takich jak współdziałanie i solidarność (15%). Wśród przyczyn rozczarowania „Solidarnością” pojawił się także zarzut zdrady jej pierwotnych ideałów (20%) i zaprzestania przez polityków dbałości o zachowanie tego ruchu w pamięci (18%).

RYS. 11. NA OGÓL UWAŻA SIĘ, ŻE NA CO DZIEŃ LUDZIE W POLSCE SŁABO PAMIĘTAJĄ O „SOLIDARNOSCI” Z LAT 1980 – 81. JAK PAN(I) SĄDZI, DLACZEGO TAK SIĘ DZIEJE? Z PODANEJ LISTY PROSZĘ WSKAZAĆ TRZY NAJWAŻNIEJSZE – PANA(I) ZDANIEM – PRZYCZYNY

★

★

★

Uroczyste obchody w Gdańsku 25. rocznicy przyznania Lechowi Wałęsie Pokojowej Nagrody Nobla, które odbyły się w końcu 2008 roku z udziałem m.in. Dalajlamy XIV, przyczyniły się zapewne do odświeżenia wśród Polaków pamięci o „Solidarności”. Obecnie większość ankietowanych jest zdania, że pamięć o tym ruchu jest kultywowana w sposób zadowalający. Relatywnie największe poczucie niedosytu mają w tym względzie uczestnicy i świadkowie tamtych zdarzeń, a także – w mniejszym stopniu – pokolenie ich wnuków. Najlepiej poinformowane na ten temat czują się pokolenia dzieci, które zapewne znają ten okres z opowiadań rodziców lub dziadków. Choć najmłodszy respondenci (w wieku od 18 do 24 lat) częściej niż starsi są przekonani o tym, że rocznica „Solidarności” jest istotna tylko dla ludzi starszego pokolenia, jednocześnie częściej niż pozostali uważają, iż „Solidarność” jest

ważna dla wszystkich Polaków, a rzadziej niż inni podzielają pogląd, że powstanie tego ruchu w 1980 roku mało kogo interesuje.

Doświadczenia pierwszej „Solidarności” bywają przedmiotem refleksji jej uczestników, ale zdarza się to raczej niezbyt często. Osoby, które przeżyły i pamiętają ten okres, sporadycznie powracają myślą do tamtych czasów. Specyficzne ówczesne doświadczenia niezbyt często są także przedmiotem dyskusji i debat w gronie rodziny lub znajomych, a jeszcze rzadziej są przedmiotem rozważań w gronie kolegów ze związku zawodowego. Blisko połowie osób urodzonych przed 1963 rokiem w ostatnich latach w ogóle nie zdarzyło się opowiadać młodszemu pokoleniu o swoich doświadczeniach związanych z tym okresem.

Ankietowani są zdania, że jeśli „Solidarność” wśród części Polaków ma złą reputację i nie zasłużyła na dobrą pamięć, to przede wszystkim dlatego, że w wolnej Polsce niepotrzebnie zaangażowała się w politykę. Nie przysłużyły się jej także kolejne konflikty wśród działaczy wywodzących się z tego ruchu. Obraz pierwszej „Solidarności” z lat 1980 – 1981 w dużej mierze został zatem przysłonięty przez lata aktywności związku na scenie politycznej III RP.

Opracowali:

Agnieszka CYBULSKA

Krzysztof PANKOWSKI

Tabela 1

		Czy sądzi Pan(i), że w Polsce dostatecznie czy raczej niedostatecznie pielęgnuje się pamięć o „Solidarności”?			Liczba osób
		Dostatecznie	Niedostatecznie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		57	33	10	1801
Płeć	Mężczyźni	60	31	9	847
	Kobiety	53	36	11	953
Wiek	18-24 lata	56	34	10	249
	25-34	64	29	7	341
	35-44	64	28	9	270
	45-54	55	36	9	302
	55-64	54	37	9	319
	65 lat i więcej	47	37	17	319
Miejsce zamieszkania	Wieś	54	34	12	677
	Miasto do 20 tys.	59	30	11	231
	20-100 tys.	56	33	11	345
	101-500 tys.	63	30	7	291
	501 tys. i więcej mieszk.	55	38	6	256
Wykształcenie	Podstawowe	53	30	17	465
	Zasadnicze zawodowe	56	33	10	456
	Średnie	57	36	7	608
	Wyższe	62	34	4	272
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	55	41	4	155
	Średni personel, technicy	70	25	5	64
	Pracownicy adm.-biurowi	61	32	7	111
	Pracownicy usług	59	32	9	110
	Robotnicy wykwalifikowani	63	27	10	230
	Robotnicy niewykwalifik.	61	23	16	92
	Rolnicy	48	33	18	96
	Pracujący na własny rach.	60	30	10	73
Bierni zawodowo	Renciści	53	32	15	127
	Emeryci	49	39	12	376
	Uczniowie i studenci	57	37	6	163
	Bezrobotni	62	28	9	101
	Gospodynie domowe i inni	54	36	9	103
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	62	34	3	228
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	57	33	10	141
	sekt. pryw. poza rolnict.	61	30	9	411
	prywatnym gosp. rolnym	50	34	16	78
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	54	34	12	387
	501-750	57	31	12	238
	751-1000	59	33	8	255
	1001-1500	55	39	6	237
	Powyżej 1500 zł	60	34	5	224
Ocena własnych war. mater.	Złe	48	34	18	265
	Średnie	57	32	11	828
	Dobre	60	34	6	707
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	46	44	11	111
	Raz w tygodniu	55	35	10	848
	1-2 razy w miesiącu	59	30	11	299
	Kilka razy w roku	60	31	8	393
	W ogóle nie uczestniczy	60	29	11	149
Poglądy polityczne	Lewica	63	31	5	233
	Centrum	62	32	6	583
	Prawica	53	42	6	514
	Trudno powiedzieć	51	27	22	470

Tabela 2

		Jak Pan (i) sądzi, dla kogo dzisiaj ważna jest rocznica powstania „Solidarności” w 1980 roku?							Liczba osób
		Dla wszystkich Polaków	Tylko dla ludzi starszego pokolenia	Tylko dla ludzi, którzy brali udział w ruchu związkowym w latach 80.	Dla innych grup	Powstanie „Solidarności” w 1980 roku dziś mało kogo interesuje	Nic nie wiem o tym wydarzeniu	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	%	
Ogółem		26	29	30	1	9	3	2	1801
Płeć	Mężczyźni	27	28	30	1	9	3	2	847
	Kobiety	25	29	31	1	8	3	3	954
Wiek	18-24 lata	32	39	16	1	5	7	1	249
	25-34	29	34	26		5	4	2	341
	35-44	25	25	36	1	8	2	3	272
	45-54	21	28	40	2	8	1	1	302
	55-64	26	27	31	1	12	2	2	319
	65 lat i więcej	26	20	31	2	12	3	7	318
Miejsce zamieszkania	Wieś	24	26	32	1	9	4	3	677
	Miasto do 20 tys.	21	23	37	2	10	3	3	231
	20-100 tys.	30	28	29	0	9	2	2	345
	101-500 tys.	25	38	26	1	6	1	3	291
	501 tys. i więcej mieszk.	31	29	25	1	8	4	1	258
Wykształcenie	Podstawowe	26	27	24	2	11	5	5	466
	Zasadnicze zawodowe	22	28	36	1	8	2	3	456
	Średnie	27	30	30	0	9	3	1	608
	Wyższe	30	28	34	2	3	1	1	272
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	30	29	32	2	6	1		155
	Średni personel, technicy	25	19	42	2	9		3	64
	Pracownicy adm.-biurowi	32	29	29	1	4	1	4	111
	Pracownicy usług	24	27	29		12	5	2	110
	Robotnicy wykwalifikowani	22	37	29	1	8	2	2	230
	Robotnicy niewykwalifik.	25	26	29		14	6		92
	Rolnicy	22	29	29	3	7	6	3	96
	Pracujący na własny rach.	38	27	29		3	1	2	73
Bierni zawodowo	Renciści	21	28	33	3	10	2	4	128
	Emeryci	26	20	34	1	12	2	5	376
	Uczniowie i studenci	33	41	14	1	6	5		163
	Bezrobotni	32	24	28	1	10	5		101
	Gospodynie domowe i inni	13	37	41		3	3	3	103
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	26	27	37	1	6	0	2	228
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	27	30	30	1	6	5	0	141
	sekt. pryw. poza rolnict.	27	32	28	1	8	3	1	411
	prywatnym gosp. rolnym	18	27	37	4	9	1	4	78
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	22	32	30	1	9	4	3	387
	501-750	26	29	31	1	9	3	1	238
	751-1000	24	26	32	1	11	4	2	254
	1001-1500	29	29	28	0	8	4	2	237
	Powyżej 1500 zł	30	31	29	2	8	0	1	224
Ocena własnych war. mater.	Złe	19	25	34	2	13	3	4	266
	Średnie	24	29	30	1	10	3	3	828
	Dobre	31	29	29	1	6	3	2	707
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	39	31	23		4		4	111
	Raz w tygodniu	26	28	31	1	9	3	2	848
	1-2 razy w miesiącu	26	27	31	2	9	3	3	299
	Kilka razy w roku	23	30	31	1	8	5	2	395
	W ogóle nie uczestniczy	29	28	28	1	8	3	3	149
Poglądy polityczne	Lewica	22	29	36	2	8	2	1	233
	Centrum	26	27	33	1	9	3	1	583
	Prawica	33	30	26	1	7	2	1	514
	Trudno powiedzieć	21	29	29	0	10	5	7	471

Tabela 3

		Jak Pan(i) sądzi, czy ludzie w Europie, USA i gdzie indziej na świecie znają i pamiętają o polskiej „Solidarności” czy też raczej nie?					Liczba osób
		Wielu ludzi z różnych krajów wie i pamięta	Tylko nieliczni, lepiej wykształceni wiedzą i pamiętają	Tylko elity nauki i politycy wiedzą i pamiętają	Mało kto w ogóle pamięta	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		29	33	14	20	5	1803
Płeć	Mężczyźni	30	31	15	21	2	848
	Kobiety	28	34	13	19	7	955
Wiek	18-24 lata	19	35	16	28	2	249
	25-34	27	37	14	20	3	341
	35-44	36	34	12	15	3	272
	45-54	36	33	11	16	3	302
	55-64	29	29	16	22	3	320
	65 lat i więcej	25	28	15	20	12	319
Miejsce zamieszkania	Wieś	29	30	13	22	7	677
	Miasto do 20 tys.	20	38	16	20	6	231
	20-100 tys.	33	35	11	17	4	345
	101-500 tys.	32	33	13	20	2	292
	501 tys. i więcej mieszk.	27	32	20	20	1	258
Wykształcenie	Podstawowe	25	29	14	23	10	467
	Zasadnicze zawodowe	35	28	14	19	4	456
	Średnie	27	36	14	21	3	608
	Wyższe	29	39	14	16	2	272
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	28	37	16	17	2	155
	Średni personel, technicy	26	49	5	17	3	64
	Pracownicy adm.-biurowi	29	43	9	17	2	111
	Pracownicy usług	32	27	13	23	5	110
	Robotnicy wykwalifikowani	36	30	16	16	2	230
	Robotnicy niewykwalifik.	35	29	12	20	4	92
	Rolnicy	34	39	6	14	8	96
	Pracujący na własny rach.	39	29	16	13	2	73
Bierni zawodowo	Renciści	25	28	20	24	3	129
	Emeryci	24	29	16	22	9	377
	Uczniowie i studenci	16	39	14	27	4	163
	Bezrobotni	30	27	14	25	4	101
	Gospodynie domowe i inni	35	32	9	17	7	103
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	34	34	12	18	2	228
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	36	31	14	17	2	141
	sekt. prywat. poza rolnict.	28	36	14	19	2	411
	prywatnym gosp. rolnym	29	34	9	18	10	78
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	28	34	12	20	6	387
	501-750	33	26	18	16	7	238
	751-1000	30	33	13	22	3	255
	1001-1500	31	31	16	20	1	237
	Powyżej 1500 zł	30	37	16	17	0	224
Ocena własnych war. mater.	Złe	26	27	14	27	7	268
	Średnie	29	32	14	19	5	828
	Dobre	29	35	14	19	3	707
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	37	26	14	17	5	111
	Raz w tygodniu	28	32	14	21	6	848
	1-2 razy w miesiącu	29	35	13	20	4	299
	Kilka razy w roku	29	36	14	18	4	395
	W ogóle nie uczestniczy	22	32	17	26	3	150
Poglądy polityczne	Lewica	26	36	14	22	1	233
	Centrum	32	34	13	19	2	583
	Prawica	31	32	17	16	3	514
	Trudno powiedzieć	24	29	12	24	11	473

Tabela 4

		Na ogół uważa się, że na co dzień ludzie w Polsce słabo pamiętają o „Solidarności” z lat 1980 – 81. Jak Pan(i) sądzi, dlaczego tak się dzieje?				
		„Solidarność” po 1989 roku rozczarowała ludzi, bo przestała się liczyć z głosem opinii publicznej	„Solidarność” niepotrzebnie wdała się w politykę, zamiast reprezentować ludzi pracy jako związek	Politycy, wywodzący się z ruchu związkowego nie dbali o to, by pamiętać o dawnej „Solidarności”	Politycy i związkowcy z dawnej „Solidarności” zdradzili ideały z lat osiemdziesiątych	„Wojna na górze” podzieliła dawnych działaczy „Solidarności” i całe społeczeństwo
		%	%	%	%	%
Ogółem		36	50	18	20	41
Płeć	Mężczyźni	37	52	20	23	42
	Kobiety	35	49	16	17	40
Wiek	18-24 lata	25	42	19	16	26
	25-34	29	43	19	14	39
	35-44	37	53	13	20	50
	45-54	40	55	21	24	46
	55-64	43	59	17	24	45
	65 lat i więcej	38	48	17	21	38
Miejsce zamieszkania	Wieś	36	46	20	18	36
	Miasto do 20 tys.	34	47	15	27	43
	20-100 tys.	37	54	18	21	44
	101-500 tys.	41	55	15	19	37
	501 tys. i więcej mieszk.	28	53	18	18	53
Wykształcenie	Podstawowe	35	42	16	19	32
	Zasadnicze zawodowe	36	51	17	22	43
	Średnie	36	55	20	20	42
	Wyższe	34	52	17	16	50
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	35	57	19	21	50
	Średni personel, technicy	26	58	26	29	52
	Pracownicy adm.-biurowi	35	51	21	22	36
	Pracownicy usług	31	54	22	20	46
	Robotnicy wykwalifikowani	43	55	19	20	37
	Robotnicy niewykwalifik.	36	48	25	18	38
	Rolnicy	38	37	23	19	42
Pracujący na własny rach.	39	37	12	17	50	
Bierni zawodowo	Renciści	39	48	17	20	36
	Emeryci	39	51	15	20	45
	Uczniowie i studenci	27	46	17	19	30
	Bezrobotni	32	45	9	21	33
	Gospodynie domowe i inni	26	50	13	13	44
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	38	57	19	23	48
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	37	58	18	21	41
	sekt. pryw. poza rolnict.	32	49	21	19	46
	prywatnym gosp. rolnym	37	40	25	17	45
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	36	46	17	19	34
	501-750	35	49	15	19	44
	751-1000	39	55	16	23	46
	1001-1500	38	60	20	20	47
	Powyżej 1500 zł	32	53	19	18	53
Ocena własnych war. mater.	Złe	40	47	18	25	37
	Średnie	37	50	15	21	41
	Dobre	33	51	21	17	43
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	38	45	19	17	46
	Raz w tygodniu	35	49	18	20	42
	1-2 razy w miesiącu	34	50	20	23	36
	Kilka razy w roku	36	53	18	21	42
	W ogóle nie uczestniczy	38	50	14	14	37
Poglądy polityczne	Lewica	40	56	22	20	46
	Centrum	37	58	18	22	41
	Prawica	36	52	20	24	49
	Trudno powiedzieć	31	35	13	13	30

Tabela 4 (cd.)

		Na ogół uważa się, że na co dzień ludzie w Polsce słabo pamiętają o „Solidarności” z lat 1980 – 81. Jak Pan(i) sądzi, dlaczego tak się dzieje?					Liczba osób
		Nowy ustrój gospodarczy zniszczył solidarność między ludźmi	Stan wojenny i propaganda partyjna w latach osiemdziesiątych niszczyła wizerunek „Solidarności”	Ludzie wierzyli, że w demokracji politycy będą się liczyli z ich zdaniem i słuchali społeczeństwa, a tak się nie stało	W wolnym państwie Polacy zaczęli dbać tylko o siebie i nikt nie chciał pamiętać o innych, jak to było w „Solidarności”	Nie wiem, dlaczego tak się stało	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		15	7	24	21	6	1797
Płeć	Mężczyźni	15	7	23	20	3	845
	Kobiety	15	8	25	22	8	952
Wiek	18-24 lata	15	15	23	32	9	249
	25-34	19	9	27	24	7	340
	35-44	15	4	27	18	3	272
	45-54	17	6	23	18	2	302
	55-64	13	7	24	18	3	318
	65 lat i więcej	10	5	20	18	12	316
Miejsce zamieszkania	Wieś	14	8	25	19	8	675
	Miasto do 20 tys.	14	8	25	27	6	230
	20-100 tys.	17	6	25	18	7	344
	101-500 tys.	15	7	20	19	4	290
	501 tys. i więcej mieszk.	17	7	26	28	1	258
Wykształcenie	Podstawowe	13	8	23	20	13	466
	Zasadnicze zawodowe	15	7	23	21	5	454
	Średnie	15	8	25	22	3	607
	Wyższe	19	6	26	20	3	270
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	20	6	31	13	1	155
	Średni personel, technicy	14	3	30	25		64
	Pracownicy adm.-biurowi	13	6	20	22	6	110
	Pracownicy usług	13	4	24	19	7	110
	Robotnicy wykwalifikowani	15	8	24	17	5	230
	Robotnicy niewykwalifik.	20	8	19	19	4	92
	Rolnicy	14	6	21	22	5	96
	Pracujący na własny rach.	17	8	26	26	3	72
Bierni zawodowo	Renciści	14	6	22	27	8	127
	Emeryci	10	6	23	18	9	373
	Uczniowie i studenci	17	14	25	32	7	163
	Bezrobotni	18	10	23	27	5	101
	Gospodynie domowe i inni	18	8	27	19	10	103
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	15	6	26	13	2	227
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	15	3	25	13	5	141
	sekt. pryw. poza rolnict.	18	8	25	25	4	410
	prywatnym gosp. rolnym	16	7	20	22	2	78
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	17	10	26	23	7	384
	501-750	15	9	26	20	8	238
	751-1000	14	5	26	21	4	255
	1001-1500	13	6	21	17	4	237
	Powyżej 1500 zł	16	9	24	23	3	221
Ocena własnych war. mater.	Złe	10	5	26	22	5	265
	Średnie	15	8	22	21	7	827
	Dobre	16	8	26	21	5	704
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	15	11	20	22	7	111
	Raz w tygodniu	16	9	25	21	6	845
	1-2 razy w miesiącu	12	6	27	18	8	298
	Kilka razy w roku	15	5	24	21	4	394
	W ogóle nie uczestniczy	15	5	20	25	6	149
Poglądy polityczne	Lewica	18	6	27	18	1	230
	Centrum	15	6	25	22	3	582
	Prawica	14	9	22	20	3	514
	Trudno powiedzieć	14	8	24	23	16	470